

Konijnen in en om de tuin

Inleiding

Bij het zien huppelen van het konijn in de vrije natuur raakt menigeen vertederd. In de tuin echter is men het konijn vaak liever kwijt dan rijk. Konijnen kunnen namelijk schade toebrengen aan de gewassen. Het gaat echter niet goed met het Europese konijn (*Oryctolagus cuniculus*).

Het dier heeft het op allerlei fronten moeilijk. Dodelijke ziektes en een toename van de natuurlijke vijanden zijn hiervan de oorzaak. Maar ja, je zal ze maar in je tuin hebben, wat dan?

Historie

Oorspronkelijk komt het konijn uit Noord-Afrika en Spanje. Toen de landbouw intensiever werd, verspreidde het konijn zich geleidelijk aan meer naar het noorden. Omstreeks 1200 werd de *Oryctolagus cuniculus* van Normandië naar Engeland gebracht. Jagers en boeren hebben in de 18^e eeuw de natuurlijke vijanden van het konijn, de vos, de hermelijn, de bunzing en de wilde kat, gedood. Hierdoor werd het konijn naar menselijke maatstaven een plaag. Dit probleem loste zich “vanzelf” op toen in 1952 vanuit Brazilië de ziekte myxomatose naar Frankrijk werd overgebracht. Deze ziekte, die door een virus via konijnenvlooiën wordt overgebracht, veroorzaakt zwellingen aan de kop. De ziekte verspreidde zich door heel Europa. Dit had als voordeel dat het landschap na deze massale sterfte veranderde. Vooral heesters en bomen kregen weer kans te groeien. De ziekte is nooit helemaal verdwenen en heeft nu een meer chronische, mildere vorm. Nog niet zo lang geleden waren er weer veel konijnen. Van overbevolking was echter geen sprake en dat heeft alles te maken met een natuurlijke abortusregeling: de vrouwtjes resorberen de in ontwikkeling zijnde embryo's bij een dreigend konijnenoverschot: de embryo's worden als het ware weer ‘opgenomen’ in de bloedbaan van het vrouwtjeskonijn.

Op dit moment begint het konijn weer schaars te worden. Niet alleen door de toename van roofdieren zoals vos, buizerd, havik, kiekendief en das. Ook door weer een andere ernstige ziekte. In 1990 is vanuit China het zogenaamde VHS (*Viral Haemorrhagic Syndrome*) virus naar Europa gekomen. Het wordt ook wel RHD (*Rabbit Haemorrhagic Disease*) genoemd. De ziekte, die ongevaarlijk is voor mensen, verspreidt zich onder de konijnen via de uitwerpselen. De konijnen krijgen inwendige bloedingen en de lever wordt aangetast. Ze sterven in hun hol. Hierdoor zie je geen dode dieren liggen en valt alleen maar op dat er steeds minder konijnen zijn.

In de duinen raakt het ecologisch evenwicht zelfs al verstoord. Konijnen zijn nuttig voor de duinen. Ze houden het zand los, waardoor planten in toom worden gehouden en een soortenrijk duingrasland kan ontstaan.

Enkele andere dieren zijn van deze achteruitgang ook de dupe. Konijnenholen worden namelijk als nest gebruikt door bergeenden en tapuiten. De zandhagedis legt er haar eitjes in.

Sociaal leven

Konijnen leven in kolonies met een aantal grote families samen. De hoofdwooning is midden in het territorium. De dominante vrouwtjes en mannetjes zijn in de gemeenschap de baas. Zij hebben er hun privé-voedselgebied. Ondergeschikte konijnen mogen dit hol niet in komen. Zij verblijven in kleinere holen met korte gangen. De zelfgegraven holen hebben een diameter van 15 cm. Een oude ingang is vaak uitgesleten en dus groter, waardoor er verwarring kan ontstaan met het hol van een vos of das. Een konijnenburcht kan uit tientallen ‘pijpen’ bestaan. De grenzen van het familieterritorium worden aangegeven met keutels, urine en met een geurstof die uit een klier onder de kin komt. De kin wordt dan langs een stronk of steen gestreken. Komen soortgenoten het territorium binnen dan kunnen ze agressief bejegend worden. De konijnen maken gebruik van hun scherpe tanden en nagels om de indringers te verjagen.

Gedrag

Konijnen houden van warmte en ze liggen graag te zonnebaden.

Een konijn in beweging is te herkennen aan de huppelende gang of de snelle sprongen. Een vluchtend konijn maakt haakvormige bewegingen. Het uithoudingsvermogen van konijnen is niet zo groot, dus moeten ze snel de ingang van het hol vinden. Bij gevaar trommelen ze met de achterpoten op de grond om de andere konijnen te waarschuwen.

Het konijn is vooral een nacht- en schemerdier. Toch is hij overdag ook wel actief als er weinig mensen in de buurt wonen. Dit is dus vooral op het platteland. Het konijn is kleiner dan de haas en heeft kortere oren. De lengte is 35 tot 45 cm. Het mannetje is iets groter dan het vrouwtje. De vacht is licht- tot donkergrijsbruin. Op de nek is vaak een roestbruine vlek te zien. De onderkant van de staart en de buik zijn wit.

Geboorte

De lampreien (jonge konijnen) worden blind en vrijwel kaal geboren. De moeder zoogt de jongen éénmaal per etmaal, waarna ze de ingang van de wentel (de holte aan het eind van de pijp) afsluit met aarde. Toch wordt het nest regelmatig door vijanden gevonden, omdat de jongen geluidjes maken of omdat de vos of das de nestblijvers door het zandlaagje heen kan ruiken. Na drie à vier weken zijn de jongen niet meer afhankelijk van hun moeder. Ze gaan dan naar het familiehol en de moeder graaft een nieuw hol voor de volgende worp. De vrouwtjes zijn na een half jaar geslachtsrijp. De speciale kraamkamers bedekken ze met gras en plukken haar die ze uit hun eigen buik trekken. Per worp worden er vier tot zeven jongen geboren. In één seizoen, van maart tot september, kan een vrouwtje 4 tot 6 keer een worp hebben. De oude rammelaars, die met een aantal moertjes paren, bemoeien zich niet met het grootbrengen van de jongen.

Stofwisseling

Konijnen eten hun eigen verse keutels op. In de dikke darm wordt namelijk vitamine B aangemaakt. Door de keutels op te eten kan de dunne darm deze vitamine bij de tweede passage in het lichaam opnemen.

Overlast in de tuin

Om ernstige schade aan de tuin door konijnen tegen te gaan, kan een omheining worden gemaakt van gegalvaniseerd kippengaas. De maaswijdte mag niet meer zijn dan 2,5 cm. De totale hoogte moet bij aanschaf ± 1,75 meter zijn. De zichtbare hoogte in de tuin wordt dan 1,30 meter, 30 cm gaas wordt ingegraven en 15 cm wordt ondergronds naar buiten gebogen om te voorkomen dat de konijnen onder het gaas door graven. Het is niet verstandig dit voor de hele tuin toe te passen. Op deze wijze maakt u immers de tuin voor andere dieren ontoegankelijk. Heeft u weinig last, dan kunt u beter snoeihout als “knabbeltje” geven. Ook kunnen de planten een individuele bescherming krijgen. Boomstammetjes kunt u voorzien van manchetten om vraat aan de stammen tegen te gaan. Heeft u struiken met meerdere stammen dan kunt u rondom kippengaas leggen. Natuurlijke vijanden van het konijn, zoals de roofvogel, kunt u lokken door een nestkast op te hangen. Takkenwallen lokken weer andere vijanden: de wezel en de hermelijn. Is er al schade, dan kan erger worden voorkomen met bovengenoemde maatregelen. Geef de struik of plant de tijd om zich te herstellen. De vraatwonden afdekken met jute of afdekmiddel verhoogt namelijk de kans op ziekten en infecties.

De tuin en konijnenvoedsel

Houd bij de aanplant van de tuin al rekening met deze aaibare dieren.

Konijnen zijn dol op gras, kruiden, jonge groenten zoals sla, wortels en knollen en vruchten. Ook de bloemen van anjers en viooltjes vinden gretig aftrek. Jonge boompjes zoals de es worden door konijnen “geringd”, ze zijn namelijk dol op boombast. Bosbeheerders passen een zelfde methode toe bij bomen die ze bewust langzaam willen laten sterven.

Er zijn ook planten die niet door konijnen worden gegeten, omdat ze doorns hebben, niet lekker smaken of onaangenaam ruiken. De voorkeur van het konijn varieert met de seizoenen, wat het lastig maakt om een helder antwoord te geven op de vraag wat er beslist wel en niet geplant moet worden.

Planten die niet direct het loodje leggen bij konijnenvraat zijn bomen zoals de berk en heesters zoals boerenjasmijn, buxus, gouden regen, hortensia, laurierkers, sering, sleedoorn, Gelderse roos, vlier en vlinderstruik. Vaste planten en bollen die ze niet lusten zijn campanula, dahlia, geranium, euphorbia, kattenkruid, winterakoniet, lupine, narcissen, hyacinthen, ridderspoor, sneeuwkllokje, lelietje van dalen, akelei, stokroos, koninginnekruid, lavendel, vingerhoedskruid, tabaksplant en vrouwenmantel. Eenjarige bloemen die niet bij konijnen in trek zijn, zijn onder andere de dovenetel en zonnebloem.

Groenten die door het konijn gemeden worden zijn: ui, prei, pompoen, tomaat, rabarber en aardappelen. Kruiden die u met een gerust hart kunt aanplanten zijn: dragon, marjolein, basilicum, peterselie, bonenkruid, oregano en munt.

Ook leeuwenmest, een oude schoen, of een torentje van bakstenen, schijnt voor konijnen een gruwel te zijn.

Bejaagbaar?

De Flora- en Faunawet is voor het laatst gewijzigd op 25 mei 1998. De grondgebruiker die schade lijdt, mag gedurende het hele jaar jagen op konijnen. Wel is een jachtakte vereist.

a v v n

Tekst: Carry Pot